

Wat als? Deontologische vragen bij confrontatie met (mogelijke) misdrijven in de praktijkkamer

Alexander Allaert, Karel De Witte

[TIJDSCHRIFT KLINISCHE PSYCHOLOGIE, 2021, 51(4), 358-367]

Inleiding

Tijdens het schrijven van deze bijdrage lazen we dit bericht in *De Standaard* (Van Puyenbroeck, 2021):

Wanhoopsdaad

‘Dit drama had niemand kunnen voorkomen’

Maandag stapte een vrouw in paniek naar de politie omdat ze vreesde dat haar ex hun kind iets zou aandoen. Woensdagochtend pleegde hij een wanhoopsdaad en nam hij ook zijn dochter mee in de dood. (p. 8)

Had hulpverlening dit kunnen voorkomen?

De ‘wat als?’-situaties die voorgelegd worden aan deontologie@vvpk.be, zijn soms zorgwekkend. In lijn met het centrale thema van dit nummer focussen we op de ‘wat als?’-situaties waarbij mogelijk misdrijven gepleegd zijn of zouden kunnen worden. Wat als een kind seksueel misbruikt wordt, en niet alleen het kind dat bij jou in therapie is, maar mogelijk ook andere kinderen van het gezin? Wat als er sprake is van partnergeweld? Wat als je denkt dat je cliënt vermoedelijk zelfmoord overweegt? Wat als je cliënt slachtoffer is van een loverboy? Wat als je cliënt mogelijk onvoldoende zelfbeheersing heeft en tot gewelddaden, mogelijk moord, in staat geacht moet worden?

Het inschatten van het mogelijke gevaar *an sich* is geen deontologisch probleem en wordt uitvoerig besproken door Boelaert en Koeck (2021). Ook willen we opmerken dat de collega's die de divisie Deontologie en Ethiek (een divisie in oprichting binnen de Vlaamse

Vereniging van Klinisch Psychologen [VVKP]; deontologie@vvpk.be) benaderen met deontologische en ethische vragen, doorgaans al andere instanties raadpleegden, zoals:

- de zelfmoordlijn of ASPHA (Advies SuïcidePreventie voor Huisartsen en Andere hulpverleners), waar telefonisch of via e-mail advies wordt gegeven over het begeleiden van suïcidale personen, hun omgeving en nabestaanden van zelfdoding (<https://www.zelfmoord1813.be/aspha>);
- een Vertrouwenscentrum (<https://www.vertrouwenscentrum-kindermishandeling.be/voor-hulpverleners.php>), dat advies, consult en coaching bij vermoeden van kindermishandeling biedt. De casus wordt anoniem besproken en de verschillende opties worden samen onderzocht. De hulpverlener blijft echter verantwoordelijk voor de acties;
- Stop it Now! (<https://stopitnow.be>), dat een luisterend oor, informatie, advies en ondersteuning biedt aan personen die zich zorgen maken over hun gevoelens of gedrag ten opzichte van minderjarigen, alsook aan hun naasten;
- de hulplijn 1712 (<https://1712.be>), waar men met vragen over geweld, misbruik en kindermishandeling terecht kan;
- Child Focus, dat hulp biedt bij seksueel misbruik en verdwijning van kinderen (<https://childfocus.be/nl/campagne/laat-je-niet-pakken>);
- Jeugdrecht (<https://www.jeugdrecht.be>), een website met informatie en een helpdesk die hulpverleners de weg wijst bij de complexe problemen in de hulpverlening aan minderjarigen;
- het Vlaams expertisecentrum Alcohol- en andere Drugs (<https://www.vad.be>), dat ondersteuning biedt betreffende verslavingsproblematiek en de juridische gevolgen van mogelijke interventies.

Er is dus een veelheid van organisaties waar hulpverleners terecht kunnen met vragen over geweld en het inschatten van risico's. Voor Franstalig België heeft Yapaka – een programma ter preventie van misbruik van het Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles – een kaart ontwikkeld waarop de mogelijke hulpkanalen in de buurt van een postcode makkelijk te vinden zijn (<https://www.yapaka.be>).

Een aantal psychologen heeft al een goede samenwerking ontwikkeld met enkele van die organisaties, anderen moeten de eerste stap nog zetten. Zo'n samenwerking biedt natuurlijk voordelen. Maar nadat men zicht heeft gekregen op mogelijke interventies, rijst soms de vraag welke opties deontologisch en ethisch verantwoord zijn. Sommige vraagstellers hebben de situatie soms al in hun team besproken of aangekaart tijdens supervisie, maar willen toch nog graag een extra, extern advies. De complexiteit van de situaties creëert immers veel onzekerheid bij de betrokkenen. Jaarlijks bereiken een tachtigtal adviesvragen over allerlei aspecten van deontologie de VVKP, waarbij weliswaar een minderheid over dit soort 'wat als?'-situaties gaat, maar waarvan de impact belangrijker kan zijn dan bij andere vragen.

Omwillen van het beroepsgeheim kunnen we hier niet gedetailleerd op casussen ingaan. Belangrijke vragen en uitgangspunten bij deze ‘wat als?’-situaties kunnen wel in kaart gebracht worden.

Deontologisch uitgangspunt: het beroepsgeheim en zijn grenzen

In de hulpverlening staat het belang van de cliënt voorop. Maar in de situaties die ons worden voorgelegd, wordt de hulpverlener vaak (on)rechtstreeks geconfronteerd met betrokkenen in de directe omgeving van de cliënt. Met die personen moeten we rekening houden als voor hen gevaar dreigt dat uitgaat van de cliënt of, omgekeerd, wanneer zij een gevaar vormen voor de cliënt. Hier kan artikel 422bis van het Strafwetboek (1867) van toepassing zijn, zoals we later zullen bespreken. De vraag is of we in staat zijn om de cliënt op een adequate wijze hulp te bieden en tegelijk het gevaar voor zijn omgeving in te schatten. Soms twijfelt men als hulpverlener of men de cliënt kan helpen en/of beschermen. De vraag rijst dan wanneer over te gaan van praten *met* de cliënt naar praten *over* de cliënt, al dan niet met zijn toestemming. De basisprincipes van de hulpverlening zijn fundamenteel anders dan de basisprincipes die gehanteerd worden binnen de rechtsleer en de rechtspraktijk. In de hulpverlening blijven we in gesprek, vertrouwelijk met de cliënt, en zetten we normaliter geen stappen zonder te overleggen met de betrokkene. In de juridische context krijgt de verdachte de boodschap: ‘Alles wat u zegt, kan tegen u gebruikt worden’. De psycholoog is echter getuige van de door de cliënt ingebrachte situaties en de vraag rijst welke acties hij mag ondernemen. Bijvoorbeeld of hij zijn zwijgplicht moet doorbreken. De juridische wereld wordt door veel psychologen als een niet-veilige omgeving ervaren, in de eerste plaats omdat ze niet vertrouwd zijn met de basisprincipes die in die wereld worden gehanteerd.

Psychologen worden, geconfronteerd met rechters, procureurs en advocaten, soms gedwongen om een dubbele positie in te nemen: enerzijds de cliënt ondersteunen als therapeut, waarbij het beroepsgeheim essentieel is, en anderzijds getuigen, waarbij in bepaalde situaties het beroepsgeheim doorbroken wordt om hogere waarden te dienen. Hierdoor verandert de verhouding met de cliënt, want beide rollen zijn moeilijk met elkaar te verzoenen. Na de overstap van de hulpverlenings- naar de juridische context is voor de betrokken cliënt en psycholoog de vertrouwensrelatie fundamenteel veranderd en betekent dat veelal het einde van de (psychotherapeutische) hulpverlening. Dat is dan ook de reden waarom hulpverleners vaak aarzelen om die stap te zetten. En al zijn er andere mogelijkheden voor ondersteuning, zoals slachtofferhulp, strafbemiddeling of herstelbemiddeling, toch is dat iets anders dan psychotherapeutische hulp. Daarom stelt artikel 458bis van het Strafwetboek (1867) dat het doorbreken van de zwijgplicht enkel kan indien alle andere mogelijkheden tot bescherming falen.

Erkennen dat het aanbod niet (langer) volstaat om het vastgestelde risico, mede door de complexiteit van de vastgestelde noden bij de cliënt (persoonlijk, situationeel, contextgebonden), te bezweren, is een beslissing die men niet lichtzinnig neemt. Maar de verwachting is dat men tekorten in de hulpverlening waardoor drama's kunnen gebeuren of voortduren, niet zomaar toedekt. Het beroepsgeheim is erg belangrijk voor het adequaat functioneren van de psycholoog, maar is niet verheven boven alle andere maatschappelijke waarden. Het gebeurt maar al te vaak dat er persoonlijk en maatschappelijk leed ontstaat, omdat hulpverleners zich verschuilen achter hun beroepsgeheim, meestal goedbedoeld, maar soms uit gemakzucht.

Welke vragen worden door psychologen voorgelegd via deontologie@vvpk.be?

Zoals hierboven geschetst, is de belangrijkste vraag die gesteld wordt: kan ik gewoon doorgaan met de (psycho)therapie of word ik geacht te overwegen om mijn beroepsgeheim te doorbreken? Voor het antwoord hierop zijn de antwoorden op drie andere vragen van belang.

1. *Betreft het een daad uit het verleden of betreft het een actuele situatie?* Op de website van de Psychologencommissie wordt artikel 458bis van het Strafwetboek toegelicht (<https://www.compsy.be/nl/458bis>) en wordt beschreven welke stappen nodig zijn alvorens het beroepsgeheim te doorbreken. Zo moet er sprake zijn van een van de volgende situaties of beide: 1. er bestaat een ernstig en dreigend gevaar voor de fysieke of psychische integriteit van het slachtoffer; 2. er zijn aanwijzingen van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of kwetsbare personen slachtoffer worden van een van de misdrijven opgesomd in artikel 458bis van het Strafwetboek. Zonder aanwijzingen dat er opnieuw gevaar dreigt, is er geen sprake van imminent gevaar.
2. *Is de cliënt zelf dader dan wel slachtoffer?* Op de website van de Psychologencommissie wordt op beide situaties afzonderlijk ingegaan. Er zijn richtlijnen te vinden voor 'Uw cliënt is slachtoffer van een misdrijf of verkeert in gevaar: wanneer kunt of moet u het beroepsgeheim doorbreken?' (<https://www.compsy.be/nl/client-slachtoffer-bg>) en voor 'Uw cliënt heeft een misdrijf gepleegd of brengt andere personen in gevaar: wanneer kunt of moet u het beroepsgeheim doorbreken?' (<https://www.compsy.be/nl/client-misdrijf-bg>). Maar die tweedeling is in de praktijk niet altijd helder te maken. Heel wat daders zijn ook slachtoffer. En... heel wat slachtoffers kunnen ook dader worden. Denk bijvoorbeeld aan partnergeweld, waarbij er vaak een complexe dynamiek van geweld is en waarbij het soms heel moeilijk is om te ontwarren wie nu dader en slachtoffer is, omdat beide partners zich gewelddadig hebben gedragen. Bij andere vormen van geweld ligt het eenvoudiger, bijvoorbeeld bij seksueel of andere vormen van geweld ten aanzien van kin-

deren of jongeren. Het gevaar bestaat dat de therapeut blindelings het slachtofferverhaal van de cliënt volgt en vergeet dat hij met een mogelijk gevaarlijk individu te maken heeft. Het idee dat we het gedrag zullen stoppen als we de problemen uit het verleden kunnen ‘oplossen’, speelt hierbij een rol. Maar deze logica gaat helaas (doorgaans) niet op.

3. *Gaat het bij de cliënt of de personen in zijn omgeving om minderjarigen of kwetsbare volwassenen?* Artikel 458bis van het Strafwetboek heeft immers betrekking op minderjarigen en kwetsbare volwassenen. Op de website van de Psychologencommissie wordt verduidelijkt wanneer iemand kwetsbaar is in de zin van de wet (<https://www.compsy.be/nl/458bis>). En voor minderjarigen speelt natuurlijk hun persoonlijke toestand (<https://www.compsy.be/nl/begeleidingminderjarigepatienten>). Belangrijk hierbij is het onderscheid tussen een wilsbekwame en een niet-wilsbekwame jongere. Het kwetsbare karakter van een persoon kan ingeschat worden op basis van zijn maturiteit.

De adviesaanvragen spelen zich meestal af in een conflictueuze situatie, waarbij een degelijk en rustig overleg met alle betrokkenen uitgesloten lijkt. Soms pogen partijen, bewust of eerder uit vertwijfeling, de psycholoog aan hun kant te krijgen, waardoor die zelf een betrokken partij in het conflict dreigt te worden. Zo dreigen advocaten soms om documenten of informatie ten gunste van hun cliënt te verkrijgen.

Wie dit geheel aan uitgangspunten in ogenschouw neemt, zal begrijpen dat dit de betrokken psychologen en hun adviseurs heel wat hoofdbrekens kost. Gezien de complexiteit van de materie spreekt het voor zich dat dergelijke vragen ook niet via e-mail beantwoord kunnen worden. Bespreking met collega's, al dan niet in supervisieverband, is aangewezen. Maar de complexiteit maakt dat één persoon of één dienst meestal niet alles kan overzien. Experts op het gebied van ethiek en deontologie bij de VVKP zijn dan ook beschikbaar voor telefonisch overleg, dat meestal meerdere keren plaatsvindt en bij nieuwe ontwikkelingen wordt herhaald.

Wat als de hulpverlening haar grenzen bereikt heeft?

Hoewel uit het geheel van de wetteksten blijkt dat waar mogelijk de hulpverlening voorrang krijgt, kan men in situaties terechtkomen waar hulpverlening blijkbaar onvoldoende bescherming biedt aan de cliënt of de personen in zijn omgeving. En dan rijst de vraag wat te doen. De formulering op de website van de Psychologencommissie luidt:

Wat doet u het best in uw situatie: zwijgen of spreken? Hoewel we beseffen dat dit geen gemakkelijke afweging is, bent u eigenlijk de enige die deze afweging kan maken. U

alleen hebt immers een zicht op de volledige situatie.¹ Dit betekent ook dat u moeilijke knopen zal moeten doorhakken in situaties waarin heel wat twijfel en onzekerheid meespelen. (<https://www.compsy.be/nl/client-slachtoffer>)

Wanneer is er juridisch sprake van een misdrijf? Soms niet, zoals bij een zelfmoord. Dat is op zich geen misdrijf. Maar een priester die zich beriep op zijn beroepsgeheim/biechtgeheim als reden om niet te interveniëren, werd wel veroordeeld voor het verzuimen van het verschaffen van hulp aan iemand die in groot gevaar verkeerde. De priester bleek een goede vriend te zijn van de betrokkene en werd door hem kort voor zijn daad op de hoogte gebracht van zijn voornemen. De rechters oordeelden dat deze man in groot gevaar verkeerde en dat het in deze concrete omstandigheden de plicht van een vriend was hulp te verlenen. Zijn functie als priester was hier van geen belang. Hij werd veroordeeld op basis van artikel 422bis van het Strafwetboek, dat stelt:

[H]ij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen [wordt gestraft]. ... Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen.

De rechters oordeelden dat het beroepsgeheim/biechtgeheim in deze concrete situatie niet ter zake deed. Werden de geheimen overigens wel vernomen bij de uitoefening van zijn priesterambt? (Verschueren, 2018).

Wat vermeldt de deontologische code voor psychologen?

Artikel 21, § 1 stelt:

De psycholoog eerbiedigt en verdedigt, zonder enige vorm van discriminatie, de fundamentele rechten van de persoon en van groepen van personen, namelijk hun vrijheid, waardigheid, privacy, autonomie en integriteit. (Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie [FOD], 2014)

Artikel 21, § 2, b definieert dat verder:

Eerbied voor de morele waarden van de persoon. De psycholoog respecteert dus de persoonlijke wil van zijn cliënt of proefpersoon om volgens zijn eigen overtuigingen te leven. Het principe van de eerbied voor de menselijke persoon impliceert ook het respect voor de vrijheid (zelfbeschikking) van de cliënt of proefpersoon. (FOD, 2014)

Moet een behandelend psycholoog de keuze voor zelfmoord respecteren? De priester, van wie misschien vermoed kan worden dat hij de zeer concrete zelfmoordplannen als vriend en niet als bedienaar van een eredienst aanhoorde, oordeelde blijkbaar van wel. Maar hield hij daarbij voldoende rekening met de kwetsbare situatie van zijn vriend? Volgens de rechters niet. Moet ook een hulpverlener in de eerste plaats oog hebben voor de kwetsbare situatie van zijn cliënt? Of kan het beroepsgeheim daar wel in het spel zijn? En wat als alle mogelijkheden tot bescherming falen?

Omdat het hier zeer complexe situaties betreft, wordt nagedacht over procedures en meldcodes om de hulpverleners bij hun dagelijkse praktijk te ondersteunen. Zij hebben meestal enkel zicht op een deel van het geheel. Er dient dan ook gezocht te worden naar een manier om de ontbrekende puzzelstukken sneller en adequater bij elkaar te brengen. Adelaïde Blavier (Universiteit de Liège) onderzocht de mogelijkheden voor de uitwerking van meldcodes voor België. In 2018 werden twee meldcodes opgesteld door de Orde der Artsen en de toenmalig staatssecretaris voor Gelijke Kansen, Zuhail Demir. Die meldcodes hebben betrekking op partnergeweld (Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen [IGVM], 2021a) en vrouwelijke genitale verminking (IGVM, 2021b). In 2019 schreven het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen en de Orde der Artsen, samen met professor Tom Goffin (Universiteit Gent), een meldcode voor seksueel geweld (IGVM, 2021c). Die meldcode werd uitgewerkt in het kader van artikel 458bis van het Strafwetboek (1867). De meldcodes hebben de vorm van een beslissingsboom. Stap voor stap wordt uitgelegd hoe een zorgverlener bijvoorbeeld in gevallen van seksueel geweld op een zorgvuldige wijze kan handelen (zie ook: Hausman, Laloo, Salomez, & Verbeke, 2020). De meldcodes lijken voor elke psycholoog en zeker voor diegenen die als klinisch psycholoog erkend zijn, een nuttig instrument dat de besluitvorming kan faciliteren.

Waar er in de deontologische code voor psychologen geen specifiek artikel is opgenomen dat handelt over dergelijke conflictsituaties, is dat wel het geval bij de artsen. Artikel 29 van de Code van medische deontologie van de Orde der Artsen (2018) luidt:

De arts die mishandeling, misbruik, uitbuiting, belaging of verwaarlozing van een kwetsbare persoon vermoedt, doet onmiddellijk het nodige om deze persoon te beschermen.

De arts bespreekt het probleem met de betrokkene, dit in de mate van zijn mogelijkheden. Hij spoort hem aan zelf initiatieven te nemen. Indien de betrokkene hierin toestemt, consulteert de arts een ter zake deskundig gezondheidszorgbeoefenaar of doet beroep op een multidisciplinair centrum. De arts informeert de naasten van de betrokkene alleen in zijn belang en met zijn toestemming.

De arts die vermoedt dat een kwetsbaar persoon in een ernstig en dreigend gevaar verkeert of dat er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere kwetsba-

re personen het slachtoffer worden van mishandeling of verwaarlozing, kan op grond van zijn wettelijke hulpverleningsplicht, de procureur des Konings inlichten wanneer hij zelf of met hulp van anderen de fysieke of psychische integriteit van die personen niet kan beschermen.

Interessant is het Commentaar bij dit artikel:

Deze binaire aanpak, die beperkt is tot de vraag of de arts moet zwijgen of mag spreken, houdt echter geen rekening met de complexiteit van de werkelijkheid. Er zou moeten worden nagegaan welke andere mogelijke acties ondernomen kunnen worden om het vertrouwensklimaat dat de basis vormt van de relatie tussen de arts en de kwetsbare persoon te vrijwaren en om het zelfbeschikkingsrecht van de persoon te eerbiedigen. (Art. 29, Commentaar)

Het enige artikel in de ode voor psychologen dat onrechtstreeks naar conflictsituaties verwijst, heeft betrekking op vechtscheidingen en luidt als volgt:

Art. 15. De psycholoog informeert zich over de eventuele conflictueuze context waarin hem om advies wordt gevraagd. In situaties van conflictueuze echtscheidingen respecteert de psycholoog de wet betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag. (FOD, 2014)

Ten slotte willen we nog verwijzen naar art. 458ter, § 1 van het Strafwetboek (1867):

Er is geen misdrijf wanneer iemand die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen, deze meedeelt in het kader van een overleg dat wordt georganiseerd, hetzij bij of krachtens een wet, decreet of ordonnantie, hetzij bij een met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings.

Dit overleg kan uitsluitend worden georganiseerd, hetzij met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden, hetzij ter voorkoming van de misdrijven bedoeld in Titel I ter van Boek II of van de misdrijven gepleegd in het raam van een criminele organisatie, zoals bepaald in artikel 324bis.

De in het eerste lid bedoelde wet, decreet of ordonnantie, of de met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings bepalen ten minste wie aan het overleg kan deelnemen, met welke finaliteit en volgens welke modaliteiten het overleg zal plaatsvinden.

Het artikel schept de mogelijkheid om gezamenlijk aan een oplossing te werken en dit op een voor de psycholoog veilige manier. Een voorbeeld hiervan is de ketenaanpak intrafamiliaal geweld, waarbij zorg- en hulpverlening, politie, parket en bestuur betrokken zijn bij

het casuoverleg (https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/Ketenaanpak_Oost_Vlaanderen_professionelen.pdf). We hopen dat beleidsmakers verder werk zullen maken van een gestructureerde verankering van de ketengerichte aanpak (voor verschillende delictvormen) en van de verspreiding van informatie hierover, zodat professionals tijdig wegen kunnen vinden om delicate kwesties bespreekbaar te maken.

Besluit: wat nu?

Van Puyenbroeck (2021) formuleert het in het artikel van *De Standaard* waarmee we deze bijdrage openden als volgt: “Want spreken is zilver, zwijgen is fout” (p. 8). Een terechte vaststelling, maar met wie, waarover, wanneer, waar, ... dient de professional te spreken? Ook de wet en regelgeving bieden niet steeds duidelijkheid. Het zou interessant zijn de lacunes en onduidelijkheden te benoemen. Het vergt heel wat zoekwerk, zoals uit het bovenstaande blijkt. Er zijn weinig kant-en-klare oplossingen, iedere situatie is anders, maar kan wel afgetoetst worden aan de hand van vuistregels. In deze bijdrage geven we een aanzet. En dat aftoetsen gebeurt het best in een collegiaal en multidisciplinair overleg waarbij relevante verschillen, waarden, normen en regels in ogenschouw worden genomen. Een dergelijk overleg schept bovendien ruimte voor individuele kritische reflectie door de professional, zodat die met kennis van zaken een keuze kan maken.

Noot

1. Deze zin kan de indruk wekken dat men altijd een goed zicht op de situatie heeft, maar als professional hebben we zelden echt zicht op de volledige, reële situatie. Informeren is dus geboden.

Literatuur

- Boelaert, A., & Koeck, S. (2021). Gewelddadig gedrag en de klinische praktijk: richtlijnen voor risicobepaling en interventies. *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 51, 341-349.
- Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie. (2014). Koninklijk besluit van 2 april 2014 tot vaststelling van de voorschriften inzake de plichtenleer van de psycholoog. *Belgisch Staatsblad*, 16 mei 2014. Geraadpleegd via http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&c-n=2014040229&table_name=wet
- Hausman, J.-M., Laloo, J., Salomez, L., & Verbeke, C. (Red.). (2020). *Psychologie, recht en deontologie: regelgeving & rechtspraak* (3de ed.; pp. 607-608). Limal: Anthemis.
- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2021a). Meldcode Partnergeweld. In *Handleiding bij de meldcode partnergeweld* (p. 4). Brussel: Auteur. Geraadpleegd via https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/handleiding_bij_de_meldcode_partnergeweld

- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2021b). Meldcode Risico op Vrouwelijke Genitale Verminking. In *Handleiding bij de meldcode risico op vrouwelijke genitale verminking* (p. 6). Brussel: Auteur. Geraadpleegd via https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/handleiding_bij_de_meldcode_vrouwelijke_genitale_verminking
- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2021c). Meldcode Seksueel Geweld. In *Handleiding bij de meldcode seksueel geweld* (p. 4). Brussel: Auteur. Geraadpleegd via https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/handleiding_bij_de_meldcode_seksueel_geweld
- Orde der Artsen. (2018). *Code medische deontologie 2018*. Geraadpleegd op 18 april 2021 via <https://ordomedic.be/nl/code-2018>
- Strafwetboek. (8 juni 1867). Geraadpleegd via https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1867060801&table_name=wet
- Van Puyenbroeck, M. (2021, 28 januari). Wanhoopsdaad: 'Dit drama had niemand kunnen voorkomen'. *De Standaard*, p. 8.
- Verschueren, R. (2018, 17 december). Veroordeling priester 'kan hulpverleners bang maken'. *De Standaard*. Geraadpleegd via https://www.standaard.be/cnt/dmf20181217_04042322

Personalia

Alexander Allaert is raadsheer bij het Hof van Beroep te Gent en was plaatsvervangend voorzitter van de Psychologencommissie.

E-mail: alexander.allaert@compsy.be

Karel De Witte is professor emeritus van de KU Leuven en voorzitter van het Overlegplatform Ordes en Instituten.

Verantwoording

De tweede auteur was lid van de werkgroep die de deontologische code voor psychologen uitwerkte, tevens was hij secretaris van de Psychologencommissie van 2012 tot 2018. Vandaag ondersteunt hij de leden van de Belgische Federatie van Psychologen bij hun deontologische vragen.